

Nowe rozwiązania prawn-administracyjne w zakresie zwalczania afrykańskiego pomoru świń

Marian Flis

z Katedry Zoologii, Ekologii Zwierząt i Łowiectwa Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie

Począwszy od 14 lutego 2014 r. na terenie naszego kraju pojawiła się nowa choroba zakaźna, jaką jest afrykański pomór świń. Początkowo jej przypadki stwierdzone były głównie w rejonach przygranicznych z Białorusią (1). Jednak wraz z upływem czasu wirus rozszerzał granicę zasięgu swojego występowania i pod koniec 2017 r. przekroczył linię Wisły, pojawiając się w powiatach przyległych do Warszawy. Pomimo że choroba ta nie jest niebezpieczna dla ludzi, jak również w naszych uwarunkowaniach dla zwierząt innych niż świnie domowe i dziki, jednak stwarza ona poważne zagrożenie epizootyczne, a w przypadku pojawiania się jej na kolejnych obszarach, pociąga za sobą ogromne straty ekonomiczne (2). Brak jakiegokolwiek szczepionki oraz fakt, że wirus cechuje bardzo duża oporność na warunki fizykochemiczne, wpływa na jego znaczną przeżywalność, a tym samym możliwości przemieszczania (3). W przypadku świń podstawowym przenosicielem zakażenia są ludzie, czego najlepszym przykładem jest pojawienie się choroby w Czechach, zaś pośrednio źródłem zakażenia może być skażona woda, pasza, ściółka i inne przedmioty codziennego użytku, które miały kontakt z wirusem, a są wykorzystywane w gospodarstwach hodujących świnie. U dzików transmisja wirusa następuje głównie przez bezpośredni kontakt zwierząt ze sobą w środowisku, jak również drogą pokarmową. Jako podstawowe źródło zakażenia wymienia się padłe dziki (4, 5, 6).

Dotychczasowe działania profilaktyczne

W okresie, kiedy obecność wirusa stwierdzano w bliskich odległościach od wschodniej granicy państwa, podejmowane były różnorakie działania prewencyjne mające zapobiec przedostaniu się go na terytorium naszego kraju. Niemniej jednak ich skuteczność okazała się za małą, gdyż wirus przekroczył wschodnią granicę Polski. Miało to miejsce w dniach 14 i 17 lutego 2014 r., kiedy stwierdzono dwa przypadki występowania wirusa u dzików. Jeden z nich ok. 800 metrów od granicy z Białorusią, a drugi 2000 metrów. Tusze martwych dzików

znajdowały się ok. 15 km od siebie (1, 7). W okresie tym brak dostatecznej wiedzy sprawiał, że podejmowane działania określić można jako chaotyczne i nieskoordynowane, a w niektórych przypadkach nawzajem się wykluczające. Również w okresie, kiedy wirus powolnie, acz skutecznie, zaczął rozprzestrzeniać się w kierunku zachodnim, podejmowano coraz szerzej zakrojone działania prewencyjne. Ich rodzaj i intensyfikacja uzależniona była, i jest w dalszym ciągu, od wyznaczonych przez Inspekcję Weterynaryjną stref związanych z zagrożeniem epizootycznym. Wyróżnia się trzy strefy zagrożenia. Pierwsza, stanowiąca obszar ochronny, określana jako żółta, to tzw. strefa buforowa wokół terenów, gdzie pomór stwierdzono u świń lub dzików. Strefę drugą (czerwoną) stanowią rejony objęte ograniczeniami ze względu na stwierdzone przypadki występowania pomoru w populacji dzików. Trzecia strefa (niebieska), określana jako obszar zagrożenia, obejmuje tereny, na których stwierdzono ogniska pomoru u świń (**ryc. 1**). Z reguły w strefach tych stwierdzane były także przypadki występowania wirusa u dzików (7).

Podstawowymi działaniami prewencyjnymi w zakresie ograniczenia możliwości rozprzestrzeniania się wirusa jest przestrzeganie zasad bioasekuracji w gospodarstwach specjalizujących się w hodowli trzody chlewnej. W przypadku dzików dotychczasowe rozwiązania polegały na intensyfikacji odstrzału celem depopulacji tego gatunku do poziomu poniżej 0,5 osobnika na 1 km², ze szczególnym uwzględnieniem parków narodowych, w rejonach na zachód od linii Wisły. We wschodniej części kraju depopulacja miała być przeprowadzona do poziomu 0,1 osobnika na 1 km² oraz maksymalnie wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych. Intensyfikację odstrzału prowadzono głównie w ramach planowego pozyskania wynikającego z prowadzenia gospodarki łowieckiej, uwzględniając dynamiczny rozwój populacji tego gatunku w ostatnich latach. Dodatkowo pozyskanie prowadzono w ramach realizacji odstrzałów redukcyjnych wydawanych na drodze decyzji Inspekcji Weterynaryjnej lub wojewodów. Innymi

New legal and administrative proposals for the eradication of African swine fever (ASF)

Flis M. Department of Zoology, Animals Ecology and Hunting, Faculty of Biology and Animal Husbandry, University of Life Sciences in Lublin

This article aim was to present new legislative proposals that may substantially help to eradicate African swine fever (ASF) in Poland. Since the ASF virus is spreading progressively in our country, the updated administrative and legal solutions are strongly required. These should enhance power of District Veterinary Officer, mainly on the decision-making basis, concerning the prescriptive and prohibitive procedures. These should also include practical legislation regarding wild boars bagging, by both hunting and culling managements. New legislative and administrative proposals may give new financial openings for culling wild boars. Basing on these measures, financial retributions/penalizations may be applied on those entities which fail to comply with the obligation of ASF control/eradication.

Keywords: legislation, African swine fever, wild boars, veterinary inspection.

nie mniej ważnymi działaniami były akcje poszukiwania padłych dzików, prowadzone przez myśliwych i leśników, a w przypadkach odnalezienia – ich utylizacja i dezynfekcja miejsca, w którym znajdowała się padlina (7, 9, 10).

Nowe rozwiązania w zakresie prewencji

Ze względu na postępujący charakter zagrożenia epizootycznego wirusem, w połowie grudnia ubiegłego roku ukazał się kolejny akt prawny dotyczący ograniczenia chorób zakaźnych zwierząt. Ustawa z dnia 14 grudnia 2017 r., nazwana po raz kolejny „specustawą”, wprowadziła szereg nowych rozwiązań, mających na celu zwiększenie skuteczności zwalczania chorób zakaźnych, ze szczególnym uwzględnieniem afrykańskiego pomoru świń. Cytowana ustawa sama w sobie wprowadziła szereg zmian do innych ustaw, których przepisy odnoszą się do wszelkich działań związanych ze zwalczaniem chorób zakaźnych. Zmiany te objęły następujące akty prawne:

- 1) ustawę z dnia 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej,
- 2) ustawę z dnia 13 października 1995 roku – Prawo łowieckie,
- 3) ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami,
- 4) ustawę z dnia 29 stycznia 2004 roku o Inspekcji Weterynaryjnej,
- 5) ustawę z dnia 11 marca 2004 roku o ochronie zdrowia zwierząt oraz

zwalczania chorób zakaźnych zwierząt (11).

Zmiana przepisów ustawy o ochronie granicy państwowej ma zapewnić skuteczne rozwiązania w zakresie wykonania na gruntach położonych w pasie drogi granicznej, tj. 15 metrów od linii granicy państwowej, skutecznych barier ograniczających migrację zwierząt dzikich, np. budowę płotu zaporowego. Tego rodzaju rozwiązanie ma prowadzić do zminimalizowania ryzyka rozprzestrzeniania się choroby na terenach przygranicznych wskutek migracji zakażonych zwierząt. Urządzenia te będzie można wznosić także na gruntach położonych poza pasem drogi granicznej, czyli de facto na gruntach prywatnych. W tym względzie wprowadzone zostały przepisy pozwalające w trybie niemal natychmiastowym wprowadzić ograniczenia korzystania z nieruchomości, w przypadku braku zgody jej właściciela na realizację zaproponowanych barier migracyjnych. Kompetencje te przysługiwać będą starostom właściwym ze względu na miejsce położenia nieruchomości. Wszystkie opisane elementy realizowane będą jako cele publiczne, co znalazło odzwierciedlenie w zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami (11).

Zmiany niektórych przepisów ustawy – Prawo łowieckie, mają na celu wprowadzenie obowiązku współpracy organów samorządu terytorialnego z dzierżawcami lub zarządcami obwodów łowieckich, we wszelkich działaniach związanych ze zwalczaniem chorób zakaźnych zwierząt. Zmiany te wprowadzają także ujednoczenie metod i zasad oraz warunków wykonywania polowania oraz przeprowadzania odstrzału redukcyjnego zwierząt łownych w parkach narodowych i rezerwach przyrody. Dość istotną kwestią w tym względzie są również uprawnienia nadane wydzierżawiającym obwody łowieckie, do wypowiedzenia umowy dzierżawy bez zachowania terminów określonych przepisami prawa, w przypadku nieusprawiedliwionego niewykonania co najmniej 80% zaplanowanej do odstrzału minimalnej liczby zwierzyny grubej w każdym z trzech następujących po sobie lat gospodarczych. Wypowiedzenie to może nastąpić po zasięgnięciu opinii Polskiego Związku Łowieckiego lub na jego wniosek. Wypowiedzenie umowy będzie mogło nastąpić także na wniosek Polskiego Związku Łowieckiego, w przypadku negatywnej oceny prowadzenia gospodarki łowieckiej w dzierżawionym obwodzie. Wnioskowanie to zostanie poprzedzone statutowym postępowaniem kontrolnym dającym ku temu uzasadnione podstawy.

Dość ważnym elementem wprowadzanych zmian są te, ułatwiające przeprowadzanie polowań celem ograniczania

liczebności zwierzyny. W nowych przepisach wprowadzono sankcje karne dla osób, które umyślnie będą utrudniać lub uniemożliwiać wykonywanie polowania. Działania takie traktowane będą jako wykroczenia i będą podlegały karze grzywny (11).

Zmiana dotychczasowych przepisów nie ominęła ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej. Wprowadzone rozwiązania przede wszystkim dają nowe uprawnienia organom inspekcji w zakresie powoływania zespołów do spraw dochodzeń epizootycznych, w skład których wchodzić będą osoby posiadające specjalistyczną wiedzę z zakresu epizootii weterynaryjnej. Dodatkowo do czynności związanych z realizacją zadań ustawowych będą mogli być powoływani lekarze weterynarii, którzy nie wchodzi w skład personelu powiatowych inspektoratów weterynarii. Jednak przed ich powołaniem konieczne jest uzyskanie zgody bezpośredniego przełożonego, a czas wykonywanych przez te osoby prac zleconych nie może być dłuższy niż 60 godzin w ciągu miesiąca. W przypadku uchylania się od współdziałania przez niewykonanie wydanych nakazów i zleconych czynności, wprowadzone zostały instrumenty prawne w zakresie odpowiedzialności wykroczeniowej (11).

Najistotniejsze zmiany dotyczą ustawy o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt. Wprowadzają one radykalne rozwiązania, których głównym celem będzie zwiększenie efektywności zwalczania choroby zakaźnej w populacji zwierząt wolno żyjących, w tym przypadku – afrykańskiego pomoru świń. Nadają one szczególne uprawnienia powiatowym lekarzom weterynarii, którzy mogą w trybie nakazowym bądź stosowania zakazów lub ograniczeń normować określone zasady postępowania przez wydanie aktu prawa miejscowego (rozporządzenia). Dotyczy to wyłącznie przypadków wystąpienia choroby zakaźnej podlegającej obowiązkowi zwalczania. Do dotychczasowego katalogu tych przepisów dołączyły m.in.:

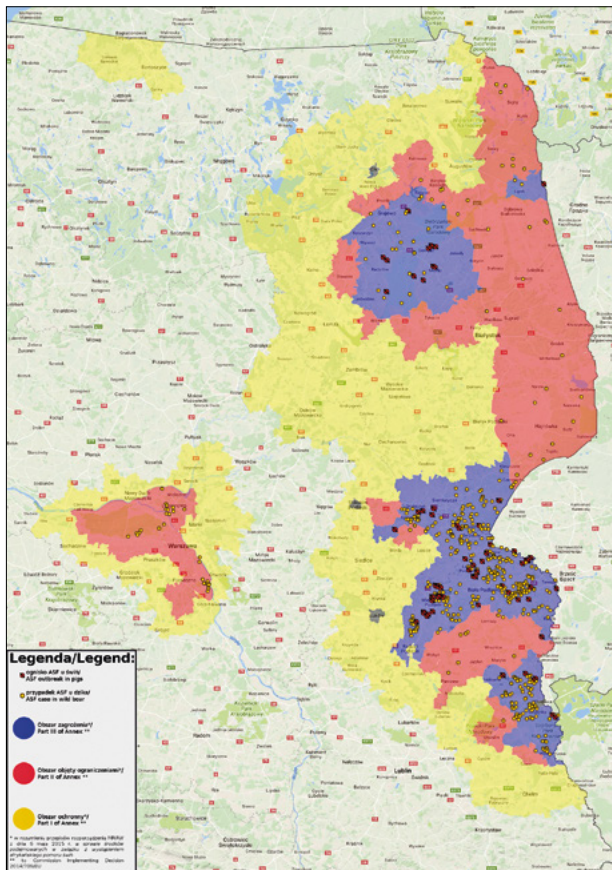
- czasowy zakaz dokarmiania zwierząt,
- nakazowy sposób zagospodarowania tusz pozyskanych zwierząt łownych, jak również ich zwłok, a także ubocznych produktów pochodzących od tych zwierząt,
- dokonywanie w trybie nakazowym odłowu zwierząt łownych z jednoczesnym podaniem sposobu przeprowadzenia tych czynności oraz zasad postępowania z odłowionymi zwierzętami, w tym zasad ich uśmiercania,
- nakazowy sposób poszukiwania padłych zwierząt,
- dokonywanie w trybie nakazowym określonego sposobu postępowania

z odłowionymi lub wyłapanymi zwierzętami przez podmioty prowadzące tego rodzaju czynności, a tym, które zajmują się transportem zwierząt lub ich zwłok, przewiezienie ich do ściśle określonych miejsc (11).

Wprowadzone zmiany modyfikują także zasady wykonywania odstrzału sanitarnego, jak również ryczałtowego wynagrodzenia za jego przeprowadzenie. Niewątpliwie jedną z dość istotnych zmian w tym zakresie jest fakt, że osobom uprawnionym do wykonywania polowania, które będą wykonywały odstrzał sanitarny, przysługuje zwolnienie od pracy lub wykonywania zajęć służbowych w dniu, w którym odstrzał ten jest wykonywany. Łączny wymiar tego rodzaju zwolnień nie może przekraczać 6 dni w roku kalendarzowym, za które pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia na zasadach dotyczących ustalania wynagrodzenia lub uposażenia przysługujących za urlop wypoczynkowy. Zmiany dotyczą również sposobu rozliczania pomiędzy dzierżawcą lub zarządcą obwodu łowieckiego a myśliwym, ryczałtowych kwot wynagrodzenia z tytułu wykonania odstrzału sanitarnego. Nowe rozwiązania wskazują na 80% udział myśliwego, który wykonał odstrzał sanitarny, w globalnej kwocie ryczałtu, a tylko 20% dzierżawcy lub zarządcy obwodu, na terenie którego odstrzał ten został zrealizowany. Wprowadzone zmiany modyfikują także katalog kar za niestosowanie się do nakazów i zakazów oraz przedział kwotowy grzywnien wynikających z tego tytułu (11).

Podsumowanie

W związku z postępującym rozprzestrzenianiem się występowania wirusa afrykańskiego pomoru świń, podjęte zostały kolejne kroki administracyjno-prawne, zmierzające do opanowania zagrożenia epizootycznego. Wprowadzone rozwiązania rozszerzają znacznie zarówno możliwości prawne, jak i techniczne, zmierzające do ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa na nowe tereny. Wzmocnienie dotychczasowych uprawnień powiatowych lekarzy weterynarii, w zakresie decyzji administracyjnych dla różnego rodzaju podmiotów, które przez działanie lub zaniechanie mogą wywierać wpływ na rozprzestrzenianie się wirusa. Tego rodzaju przedsięwzięcia, oprócz działań o charakterze czysto administracyjnym, powinny mieć również znaczenie aplikacyjne, co niewątpliwie powinno stanowić skuteczne narzędzia walki z wirusem. Dość istotnym elementem w kwestii depopulacji dzików wydają się nowe przepisy dotyczące realizacji polowań i odstrzału sanitarnego, połączone z sankcjami karnymi. Ma to



Ryc. 1. Mapa przedstawiająca strefy afrykańskiego pomoru świń w grudniu 2017 r.

niewątpliwe znaczenie w ostatnim czasie, kiedy dość powszechnie stało się blokowanie odstrzału zwierząt przez różne ruchy społeczne mianujące się jako inicjatywy ekologiczne.

Piśmiennictwo

1. Pejsak Z., Trusczyński M., Kozak E., Markowska-Daniel I.: Epidemiological analysis of the two first cases of African swine fever in wild boar in Poland. *Med. Weter.* 2014, 70, 369–372.
2. Depner K.: Celowość, podstawy epidemiologiczne i konsekwencje ekonomiczne tworzenia specjalnych stref związanych z występowaniem ASF. W: *Międzynarodowa Konferencja „Zagrożenie dla sektora trzody chlewnej ze strony ASF”*, Warszawa 27.03.2015 r.
3. Pejsak Z., Trusczyński M.: Odporność wirusa afrykańskiego pomoru świń na warunki środowiska oraz czynniki fizyczne i chemiczne. *Życie Wet.* 2017, 92, 880–882.
4. Pejsak Z., Woźniakowski G., Śmietanka K., Ziętek-Barszcz A., Bocian Ł., Frant M., Niemczuk K.: Przewidywany rozwój sytuacji epizootycznej w zakresie afrykańskiego pomoru świń w Polsce. *Życie Wet.* 2017, 92, 255–260.
5. Pejsak Z., Trusczyński M., Niemczuk K., Kozak E., Markowska-Daniel I.: Epidemiology of African swine fever in Poland since the detection of the first case. *Polish J. Vet. Sci.* 2014, 17, 665–672.
6. Pejsak Z., Trusczyński M.: Bioasekuracja – podstawowy sposób ochrony zwierząt przed chorobami zakaźnymi. *Życie Wet.* 2017, 92, 427–430.
7. Pejsak Z., Woźniakowski G.: Przeciwdziałanie szerzeniu się ASF ze szczególnym uwzględnieniem roli zakładów utylizacyjnych. *Życie Wet.* 2017, 92, 804–807.
8. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 roku w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń. (Dz.U. 2014.420 z dnia 2014.03.31).
9. Flis M.: Dynamika liczebności dzików w świetle rosnącego zagrożenia epizootycznego afrykańskim pomorem świń i jej wpływ na poziom szkód w uprawach i płodach rolnych. *Przeгляд Leśn.* 2016, 2, 8–11.
10. Rekomendacja Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego „Szczegółowe rekomendacje w zakresie niezbędnych działań dla ograniczenia rozprzestrzeniania się ASF na terenie RP”, lipiec 2017 r.
11. Ustawa z dnia 14 grudnia 2017 roku o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia zwalczania chorób zakaźnych zwierząt. (Dz.U. z 2018 r. poz. 50).

Dr hab. Marian Flis, Katedra Zoologii, Ekologii Zwierząt i Łowiectwa, Wydział Biologii Nauk o Zwierzętach i Biogospodarki, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin, e-mail: marian.flis@up.lublin.pl



Virbagest® 4 mg/ml
roztwór doustny dla świń



**POZWALA NA PRODUKCJĘ PROSIĄT
DOKŁADNIE KIEDY CHCEMY**

POMAGA OBNIŻYĆ KOSZTY I ZWIĘKSZYĆ DOCHODY

Virbagest® zwiększa plenność i wydajność
Jedno prosię więcej w miocie



	Altrenogest +	Altrenogest -	Kraj
Ogólna liczba prosiąt/miot*	12,8	11,8	Francja
Żywo urodzone prosięta/miot*	11,8	10,8	Francja
Odsadzone prosięta/miot*	10,8	9,9	Francja
	9,7	9,1	Niemcy
Odsadzone prosięta/locha/rok**	26,2	25,5	Francja

Wskazania:

- synchronizacja rui
- letnia niepłodność loch
- syndrom drugiego miotu

* średnia liczba – dotyczy pierwiastek

** średnia liczba – dotyczy łącznie wszystkich porodów



**ATRAKCYJNA
PROMOCJA**
Zapytaj w hurtowni
lub u przedstawicieli